

WELKOM

Voorstellen:

Helma Siegelaar, palliatieve zorg verpleegkundige

Janny Jonker, specialist ouderengeneeskunde en kaderarts
palliatieve zorg

Thema 24 september 2024: STED

STED staat voor het bewust afzien van eten en drinken om het levenseinde te bespoedigen: BSTED

Is een vorm van regie houden over je eigen levenseinde

STED

- Een gesprek met de huisarts over STED kan onderdeel uitmaken van het gesprek over proactieve zorgplanning.
- Proactieve zorgplanning is het proces van in gesprek gaan, vooruit denken, plannen en organiseren van gewenste passende zorg en behandeling (in de palliatieve fase). Bijvoorbeeld het reanimeerbeleid maakt hier ook deel van uit.

STED

- Wilsbekwaam, de consequenties kunnen overzien
- Zelf hiervoor kiezen, geen toestemming van een arts nodig
- Zelf uitvoeren
- Je kunt er op terugkomen

Echter:

- Betrek de huisarts altijd
- Goede begeleiding door zorgverleners is belangrijk, de palliatieve verpleegkundige kan ondersteunen.
- Betrek de naasten in de beslissing, zodat ze de keuze kunnen begrijpen

STED

- Kan een optie zijn voor heel zieke patiënten die wachten op het levenseinde.
- Maar is ook een mogelijkheid voor mensen met een doodswens en om zo regie te houden over het eigen
- levenseinde

STED

Vragen die mensen hebben zijn bijvoorbeeld:

- Welke voorbereidingen moet ik nemen?
- Hoe zal het proces verlopen?
- Kan ik het volhouden?
- Hoe lang kan het duren?
- Welke zorg kan ik verwachten van mijn hulpverlener?
- Hoe betrek ik mijn naasten?

STED: handreiking KNMG

- In januari 2024 is de herziene handreiking van de KNMG verschenen:

Zorg voor mensen die stoppen met eten en drinken om het levenseinde te bespoedigen.

- Bedoeld voor hulpverleners, maar kan ook door patiënten en naasten gebruikt en gelezen worden

STED

- Wat staat in de handreiking?
- Is keuze die iedereen zelf kan en mag maken mits wilsbekwaam (en >60 jaar)
- Te vergelijken met het weigeren van een behandeling zoals antibiotica, waardoor het overlijden volgt
- Is gebruikmaken van de patiënt zijn zelfbeschikking , het recht om zorg te weigeren
- Door de wens uit te spreken wordt een persoon die niet ziek is een "patiënt"
- De arts heeft de plicht het gesprek aan te gaan over deze keuze en informatie te geven

REDENEN voor STED? (1)

- Lichamelijke klachten, zoals pijn, benauwdheid, misselijkheid
- Lijden willen voorkomen
- Gevoel van afhankelijk te zijn van anderen
- Gevoel van hulpeloosheid, hopeloosheid, eenzaamheid
- Beheersing van tijd en plaats van sterven, regie willen houden

REDENEN voor STED? (2)

- Een afgewezen verzoek tot euthanasie
- De arts niet met een euthanasieverzoek willen belasten
- Gevoel van eigen verantwoordelijkheid om een zelfgekozen levenseinde te realiseren
- Voltooid leven
- Lijden aan het leven
- Aanhoudend onaanvaardbaar lijden

Wat gebeurt er bij STED?

- Hongergevoel verdwijnt na enkele dagen
- Geeft gevoel van zwakte, na enkele dagen bedlegerig
- Dus zorgbehoevend
- Minder/geen vochtinname meer: de urine productie neemt af.
- De nierfunctie gaat achteruit. Dit veroorzaakt sufheid, wordt vaak als aangenaam ervaren, de tijd gaat sneller
- Bij ouderen minder last van dorst en een droge mond

STED: altijd de huisarts betrekken

- Het is belangrijk om in gesprek te gaan met de huisarts.
- De huisarts kan de hulpvraag verhelderen, meedenken met eventuele alternatieven en verstrekken van informatie.
- Het helpen voorbereiden van de patiënt, met een eventueel schriftelijke wilsverklaring en een wettelijk vertegenwoordiger aanwijzen
- Is ook belangrijk bij het begeleiden van de patiënt, het bieden van continuïteit van zorg

STED IN FASEN

- Voorbereidende fase
- Uitvoerende fase
 - * Beginfase
 - * Middenfase
 - * Stervensfase

VOORBEREIDENDE FASE STED

- Informatie verkrijgen over het proces
- Aanpassing medicatie door de huisarts, zo veel mogelijk medicatie stoppen
- Organisatie en coördinatie van zorg, thuiszorg organisatie?
- Familie/ dierbaren betrekken
- Schriftelijke wilsverklaring, is niet noodzakelijk
- Aanwijzen van wettelijke vertegenwoordiger, is erg belangrijk
- Nadenken over hoe je afscheid wilt nemen van je familie/ dierbaren

INFORMATIE STED

- Wanneer stoppen met eten?
- Hoe het drinken afbouwen?
- Dorstgevoelens goed te behandelen door mond verzorging
- Informeren over duur van het proces, hangt erg samen met de conditie en eventuele gezondheidsproblemen
- Belang van goed mondverzorging, slaapmedicatie , pijnstilling en kalmerende middelen
- Sufheid met kans op verwardheid in de laatste dagen

Informatie STED

- Welke klachten kunnen ontstaan is niet te voorspellen.
- Niet alle ongemakken zijn te voorkomen
- Indien er moeilijk te behandelen symptomen ontstaan in de laatste dagen, kan de arts eventueel starten met palliatieve sedatie.
- Benodigdheden voor verzorging, denk aan verbandmateriaal, materiaal voor incontinentie
- Financiële/juridische regelingen
- Belang van naasten, verzorgenden

AANPASSEN VAN DE MEDICATIE

- Medicatie waar geen indicatie meer voor bestaat wordt gestaakt, zoals medicatie voor hoge bloeddruk
- Medicatie die gericht is op bestaande klachten wordt gehandhaafd, zoals pijnstillers
- Medicatie wordt liever niet meer oraal gegeven , alternatieve toedieningswegen zijn rectale toediening of via de huid
- Soms wordt er voor zo nodig medicatie voorgeschreven door de huisarts en in eigen beheer gegeven, zoals slaap medicatie, pijnstillers en angst

ORGANISATIE EN COORDINATIE ZORG

- Goede overdracht door de huisarts en continuïteit van zorg buiten kantoor uren
- Interdisciplinair overleg en met patiënt en naasten.
Mogelijkheid om een geestelijk verzorger te vragen, via centrum voor levensvragen
- Zorgplan opstellen door de verpleegkundige
- Verslaglegging bijhouden

SCHRIFTELIJKE WILSVERKLARING

Is niet verplicht. Wel verstandig om een behandelverbod op te stellen
Wat staat erin?

- Dat de patiënt bewust afziet van eten en drinken
- Geen opnames meer in ziekenhuis
- Geen toestemming voor het aanbieden van eten en drinken, geen infuus.
- Afzien van levensverlengende handelingen, zoals antibiotica bij een infectie
- Hoe te handelen als patiënt (in verwarde toestand) vraagt om vocht
- Wie is de vertegenwoordiger als patiënt wilsonbekwaam is
- Liefst door patiënt te ondertekenen

UITVOERENDE FASE: BEGINFASE STED

- Afbouwen van eten tot stop
- Afbouwen van drinken tot stop, bij patiënten die kleine beetjes blijven drinken, duurt het proces langer
- Algemene lichamelijke- en huidverzorging
- Gebruikmaken van thuiszorg

STED Mondzorg belangrijk!

Goede mondverzorging helpt om dorstgevoel te verminderen

- verfrissen mond
- stimuleren speeksel afscheiding (suikervrije kauwgom)
- mondbevochtiger producten of speekselvervangers
- spoelen fysiologisch zout/ nat gaasje
- vet houden lippen
- poetsen tanden
- poetsen tong

UITVOERENDE FASE: MIDDENFASE STED

- Duur is afhankelijk van voedingstoestand en onderliggend lijden
- Dorstgevoel, tekenen van uitdroging
- Urine productie neemt af.
- Pijn kan ontstaan
- Misselijkheid en braken
- Onrust en verwardheid door de uitdroging en soms door de medicatie
- Palliatieve sedatie kan eventueel ingezet worden in de laatste dagen
- Zorg voor de naasten door de hulpverleners
- Zorg voor de zorgenden door de hulpverleners

UITVOERENDE FASE: STERVENSFASE

- De stervensfase is te vergelijken met het overlijden ten gevolge van een levensbedreigende ziekte.
- Ook aandacht voor de naasten
- Mondverzorging mee doorgaan
- Kans op verwardheid neemt toe

Conclusie BSTED

- Goed voorbereiden, informatie inwinnen
- Ga in gesprek met de huisarts, ook om eventuele alternatieve behandelingen te bespreken
- Ga in gesprek met de familie/ naasten, om ze mee te nemen
- Nadenken over hoe het eten, drinken en de medicatie af te bouwen, in overleg met de huisarts
- Wilskracht nodig
- Accepteren van zorg, zoals via de thuiszorg organisatie en de verpleegkundige palliatieve zorg
- Zo hoeft het proces geen eenzame weg te zijn en kan het goed verlopen

Documentatie BSTED

- Handreiking KNMG: Zorg voor mensen die stoppen met eten en drinken om het levenseinde te bespoedigen
- Handreiking NVVE: Bewust stoppen met eten en drinken
- NVVE: Schriftelijke wilsverklaringen

